

Vergaderjaar 2021–2022

25 295

Infectieziektenbestrijding

Nr. 1562

BRIEF VAN DE MINISTER VAN VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 29 november 2021

Recent is in zuidelijk Afrika een variant van het coronavirus gevonden die door de WHO is aangemerkt als *variant of concern*. Met deze brief informeer ik u over wat nu bekend is over deze virusvariant en de maatregelen die het kabinet heeft genomen. Met de informatie uit deze brief ga ik ook in op de vragen van de leden Westerveld en Bouchallikh (beiden GroenLinks) over het artikel «Zuid-Afrika slaat alarm: nieuwe virusvariant grijpt om zich heen» (2021Z21731) en de vragen van de leden Paternotte en Hagen (beiden D66) over de snelle opmars van een nieuwe virusvariant in Zuid-Afrika (2021Z21733). Gezien de gevraagde beantwoordingstermijn en het grote aantal verzoeken voor informatie van uw Kamer wil ik u verzoeken om deze vragen als beantwoord te zien middels deze brief.

Omikronvariant is aangetroffen in Nederland

Op 26 november zijn 624 personen met twee vluchten op Schiphol aangekomen vanuit Zuid-Afrika. De reizigers uit deze vluchten zijn opgevangen; hierop zal ik later in deze brief nader ingaan. Al deze reizigers zijn op Schiphol getest met een PCR-test. De positief geteste personen zijn vervolgens allemaal in isolatie gegaan. Met behulp van sequencing is er inmiddels bij 14 personen bevestigd dat het om de omikronvariant gaat. Uit de sequentieanalyse blijkt dat het om verschillende sequenties gaat, hetgeen doet vermoeden dat de mensen die het betreft het virus hoogstwaarschijnlijk op verschillende plaatsen hebben opgelopen en in ieder geval niet gedurende de vlucht. Er worden nog meer monsters gesequenced, daarvan wordt de uitslag vandaag verwacht. Het verloop van de infectie bij de positief geteste personen wordt verder gevolgd.

Wat is bekend over de omikronvariant?

Er is nog veel onzeker over de mate van besmettelijkheid, mogelijke verminderde effectiviteit van vaccinatie en of mensen meer of minder ziek worden van deze variant. De variant omikron heeft genetische kenmerken die wijzen op mogelijk verhoogde besmettelijkheid. De variant heeft onder andere 32 mutaties in het zogenaamde spike-eiwit, waaronder mutaties die ook voorkomen in andere variants-of-concern. Deze mutaties verhogen mogelijk de overdraagbaarheid van het virus en hebben mogelijk invloed op de gevoeligheid voor opgebouwde immuniteit door vaccinatie en/of eerder doorgemaakte infectie.

De signalen uit Zuid-Afrika duiden op een snelle toename van het aandeel van deze variant. Op basis van de nu beschikbare informatie is het echter niet goed te beoordelen of en in welke mate de besmettelijkheid van de omikronvariant hoger is dan die van deltavariant.

Er is een indicatie dat het aantal herinfecties met deze variant wat hoger is. Er is nog vrijwel geen informatie over mogelijk veranderd ziektebeeld.

Inmiddels wordt door geïntensiveerde surveillance de nieuwe variant ook in andere landen aangetoond; ook bij mensen die niet recentelijk in zuidelijk Afrika zijn geweest. Dit wijst op een mogelijk bredere circulatie van deze variant.

Wat wordt er nog onderzocht?

De WHO heeft opgeroepen om, daar waar er de capaciteit voor is, in afstemming met de internationale gemeenschap, veldonderzoek en laboratoriumonderzoek te doen om meer te weten te komen over de mogelijke impact van deze variant op de epidemiologie, ernst, effectiviteit van maatregelen, immuun respons, neutraliserende antilichamen en andere relevante eigenschappen. Het RIVM, Erasmus MC, de GGD'en en laboratoria werken daar aan mee. Het is immers van groot belang zo snel mogelijk meer informatie te hebben over de mate van besmettelijkheid, mogelijke vaccin-escape en ziekmakend vermogen.

Ook de vaccinproducenten onderzoeken de effectiviteit van het vaccin tegen deze nieuwe virusvariant. Met zowel BionTech/Pfizer als Moderna zijn afspraken gemaakt dat zij hun vaccins aan zullen passen aan nieuwe varianten, indien de huidige vaccins onvoldoende bescherming bieden tegen die nieuwe varianten. Nederland heeft in dat geval het recht om die aangepaste vaccins af te nemen, in plaats van de huidige vaccins. Het kost naar verwachting enige maanden alvorens dergelijke aangepaste vaccins beschikbaar kunnen komen.

Hoewel op het eerste gezicht het er uitziet alsof de omikronvariant gewoon door de gebruikte antigeentesten wordt gedetecteerd, zal het RIVM ook hier nader onderzoek naar doen om zo dit spoedig mogelijk te bevestigen.

Vluchten uit Zuid-Afrika op 26 november

Op het moment dat duidelijk werd dat maatregelen nodig waren om de verspreiding van de omikronvariant te remmen, waren twee directe vluchten onderweg vanuit Zuid-Afrika naar Schiphol. Voor deze reizigers golden de aangescherpte maatregelen voor vertrek en de quarantaineplicht bij aankomst nog niet. Daarom zijn alle 624 reizigers van deze vluchten zijn op de luchthaven opgevangen en getest. Dit gold ook voor transferpassagiers. Personen met een negatieve testuitslag konden doorreizen naar hun eindbestemming. Vrijdag in de middag zijn landen in

zuidelijk Afrika toegevoegd aan de lijst van zeer hoogrisicolanden met een zorgelijke virusvariant. Daarmee werd de quarantaineplicht alsnog van kracht voor de op vrijdagochtend gearriveerde reizigers.

De personen met een positieve testuitslag zijn in isolatie gegaan. De GGD heeft per geval beoordeeld of de isolatie thuis vormgegeven kon worden, of dat een opvanglocatie noodzakelijk was. Voor personen die op eigen gelegenheid naar huis konden rijden en thuis aantoonbaar op een veilige manier in isolatie konden gaan, geldt dat de isolatieperiode thuis kan worden ondergaan. De personen waarbij de isolatie niet thuis vormgegeven kon worden zijn opgevangen in een hotel. Voor de positief geteste personen zonder klachten geldt dat de isolatieperiode beëindigd kan worden na 5 dagen, mits ze dan een negatieve test hebben. Voor de positief geteste personen met klachten eindigt de isolatieperiode wanneer zij minimaal 7 dagen in isolatie hebben doorgebracht en 24 uur klachtenvrij zijn. Onder alle positieve geteste personen is uitgebreid bron- en contactonderzoek opgestart. Daarbij wordt onder meer nagegaan of deze personen zijn gevaccineerd.

Maatregelen voor reizigers

Voor alle reizigers die vanaf 26 november vanuit zuidelijk Afrika naar Nederland reizen gelden de zwaarst mogelijke inreismaatregelen. Ten eerste heeft het kabinet een vliegverbod ingesteld. Vanaf 26 november 12 uur geldt dit voor Zuid-Afrika, Lesotho, Eswatini, Botswana, Namibië en Zimbabwe. Vanaf 27 november 0.01 uur is dit uitgebreid met Mozambique en vanaf 28 november 0.01 uur is dit uitgebreid met Malawi. De Minister van I&W heeft uw Kamer hierover geïnformeerd. Het vliegverbod geldt niet voor Nederlanders en Europeanen op doorreis in het kader van repatriëring, en voor medische noodgevallen. Voor deze reizigers gelden wel de onderstaande eisen.

Genoemde landen zijn op 27 en 28 november met onmiddellijke ingang aangemerkt als zeerhoogrisicogebied met een zorgwekkende virusvariant. Dat betekent dat reizigers uit deze landen een negatieve uitslag van een NAAT/PCR-test van maximaal 48 uur voor vertrek en een negatieve uitslag van een sneltest van maximaal 24 uur voor vertrek moeten kunnen tonen.¹ Deze testen moeten voor vertrek in het land van herkomst worden afgenomen. Als een reiziger niet aan deze verplichting voldoet, wordt hem de toegang tot het vliegtuig ontzegd. Iedere reiziger uit deze landen moet dus voldoen aan de dubbele testverplichting voor vertrek en kan anders niet naar Nederland reizen. Deze verplichting geldt voor alle reizigers, dus ook voor de gevaccineerde reizigers. Om te controleren of deze verplichting goed wordt uitgevoerd, controleert de Veiligheidsregio Kennemerland iedere reiziger uit zeerhoogrisicogebieden met een zorgelijke virusvariant bij aankomst. Hieruit blijkt dat de naleving tot nu toe zeer goed is. Mocht dit niet het geval zijn, dan treedt de ILT op.

Daarnaast moeten alle reizigers verplicht in quarantaine na aankomst in Nederland. Deze quarantaineperiode duurt tien dagen en kan verkort worden met een negatieve testuitslag op de vijfde dag na aankomst. Deze verplichting geldt ook voor gevaccineerde reizigers. Al deze reizigers worden nagebeld om te controleren of de quarantaine wordt nageleefd. Aan de gemeenten waar deze reizigers verblijven wordt gevraagd om hen te bezoeken voor controle.

¹ Met een snelle PCR-test kan met één test worden voldaan aan beide testverplichtingen. Deze test is dan immers een NAAT/PCR-test en een sneltest. Dit is bijvoorbeeld mogelijk met LAMP-testen.

Ten slotte geldt het EU-inreisverbod voor reizigers uit deze landen ook voor gevaccineerde reizigers. Uiteraard geldt het inreisverbod niet voor EU-burgers die worden gerepatrieerd.

Het RIVM heeft de GGD'en gevraagd om voor de positief geteste mensen vanuit eerdergenoemde landen uitgebreid bron- en contactonderzoek te doen, met name gericht op verdere verspreiding. Verder is het van groot belang dat huisgenoten en overige nauwe contacten (categorie 2) van positief geteste mensen direct 10 dagen in quarantaine gaan en zich tevens laten testen op dag 1 (bij voorkeur bij de GGD maar mag ook met een zelftest) en om hun quarantaine op te heffen ook op dag 5 (bij de GGD), ongeacht of zij gevaccineerd of hersteld zijn. Het is belangrijk om hierbij op te merken dat men voor het opheffen van de quarantaine altijd een PCR-test bij de GGD moet laten doen.

Testen aangekomen reizigers uit zuidelijk Afrika

Zoals hiervoor aangegeven hebben reizigers die terugkomen uit zuidelijk Afrika een quarantaineplicht en een dubbele testverplichting om te voorkomen dat zij het virus naar Nederland meenemen. Voor onderzoeksdoeleinden wordt hen daarnaast gevraagd om zich direct bij aankomst te laten testen bij de GGD, ongeacht of zij gevaccineerd of hersteld zijn. Op verzoek van het RIVM heeft GGD Kennemerland hiertoe een tijdelijke teststraat ingericht op de airside van Schiphol zodat de teststraat ook makkelijk toegankelijk is voor de inreizigers. Deze teststraat zal alleen beschikbaar zijn voor reizigers die uit zuidelijk Afrika afkomstig zijn.

Ook voor reizigers die via andere luchthavens Nederland binnenkomen, maar hun reis zijn gestart vanuit één van de hierboven genoemde landen geldt dat zij in quarantaine moeten en zich moeten laten testen bij de GGD. Zij kunnen hun quarantaine beëindigen na een negatieve test op dag 5 bij de GGD.

Het kabinet heeft direct geacteerd toen de informatie over de omikronvariant naar buiten kwam. De vluchten die vanaf dat moment zijn binnengekomen hebben specifieke aandacht gehad. Het landelijke callcenter van de GGD zal daarnaast alle passagierslijsten van de binnengekomen vluchten van 22 tot en met 25 november nabellen met de vraag aan de inreizigers van die dagen om een testafspraak te maken. Omdat niet iedereen zo bereikt kan worden en mensen uit deze regio ook via andere wegen naar Nederland kunnen zijn gekomen, is een speciaal telefoonnummer ingericht: 0800-5005. Dit telefoonnummer kunnen reizigers bellen om een prio-testafspraak te maken. Het telefoonnummer is zaterdagavond 27 november live gegaan. In de eerste 24 uur hebben circa 300 mensen zich gemeld. De testen worden zo snel mogelijk verwerkt, zodat deze, wanneer de test positief blijkt, snel gesequenced kan worden door het RIVM. Op die wijze houdt het RIVM zicht op de nieuwe variant.

Indien noodzakelijk aanvullende maatregelen

Het RIVM houdt de internationale situatie nauwlettend in de gaten en adviseert onverwijld over eventuele landen waar deze maatregelen ook voor noodzakelijk zijn.

Daarnaast heb ik het RIVM om advies gevraagd over noodzakelijke aanpassingen van de reismaatregelen, waaronder de uitzonderingen voor gevaccineerden op de test- en quarantaineplicht en over de inzet van antigeentesten voor reizen. Het kabinet zal vervolgens op korte termijn besluiten over eventuele aanvullende maatregelen.

Europese coördinatie

Net als in Nederland zijn ook onze buurlanden bezorgd over deze nieuwe variant van het corona-virus. In onder meer Duitsland, België en Engeland zijn reeds de eerste gevallen bevestigd. De situatie wordt nauwlettend gevolgd door het Europees Centrum voor Ziektebestrijding en Preventie (ECDC) en door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), die variant heeft uitgeroepen tot een *variant of concern*.

Afgelopen vrijdag, 26 november, heeft ook een extra ingelaste bijeenkomst van het crisis-respons-mechanisme van de EU (IPCR) plaatsgevonden, waarbij is gesproken over het instellen van de noodremprocedure, zoals we die binnen de Europese Unie met elkaar hebben afgesproken. Daarbij riep IPCR op tot tijdelijke strikte maatregelen voor passagiers afkomstig uit de zeven landen uit de betreffende regio in Afrika en werd lidstaten geadviseerd vliegverboden in te stellen, tot duidelijk is of deze variant vraagt om strengere maatregelen, zolang het onderzoek loopt en de situatie daarom vraagt. Alle lidstaten hebben hiermee ingestemd. Verschillende lidstaten met directe verbindingen met deze regio, waaronder Nederland, gaven aan al maatregelen genomen te hebben. Speciale aandacht werd gevraagd voor transitpassagiers en de noodzaak van effectief en nauwgezet onderzoek van samples van besmette personen, aangekomen uit deze regio. Ook met terugwerkende kracht. Op regelmatige basis zal er binnen Europa verder worden gesproken over de situatie en over de noodzaak tot het nemen van aanvullende maatregelen, zoals extra testen of een eventuele uitbreiding van het vliegverbod.

De Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
H.M. de Jonge